

Дакопкі — ня фэст, а факт: на гэты год — з бульбай. І так — з году ў год, стагодзьдзе за стагодзьдзем.

Даляр

Алена Ціхановіч

За 20 кілямэтраў ад славутага чэскага курорту Карлавы Вары ляжыць мястэчка Яхімаў. Звычайнае правінцыйнае чэскае мястэчка, з касьцёлам, парай „піўніц“ і кавярняў, старымі дамкамі.

За нямецкімі часамі гэтае малое места называлася Яхімсталь. Тут у 1518 годзе была адбітая першая партыя высакапробных срэбных нямецкіх „*яхімсталераў*“. Яны хутка набылі папулярнасьць па ўсёй Эўропе, сталі ўзорам для біцьця манэтаў у іншых дзяржавах. Заскладаная назва скарацілася, і ў розных краінах сьвету яна зьведала невялікія мадыфікацыі — у Скандынавіі стаў вядомы *далер*, у Гішпаніі — *далера*, у Вялікім Княстве Літоўскім — *талер*, у Ангельшчыне — *долар*. Такім чынам, словы *даляр* і *талер* — аднаго кораня.

Талеры прыйшлі ў Беларусь у XVI стагодзьдзі, а ў XX-ым, абярнуўшыся па сьвеце, вярнуліся *далярамі*. Першыя *даляры* зараблялі й прывозілі з Амэрыкі эканамічныя эмігранты: у даваеннай Заходняй Беларусі на іх яшчэ можна было купіць зямлю. Потым для *даляраў* была адведзеная выключна запаведная гандлёвая тэрыторыя „Бязозак“. За незаконныя валютныя апэрацыі саджалі. Законапаслухмяныя грамадзяне баяліся *даляра* ня менш, як антысавецкай літаратуры. І толькі калі рублёвыя зьберажэньні пачалі ператварацца ў дым, калі абясцэнілася золата, амаль усе ўнівэрсальныя функцыі зьберажэньня, назапашваньня і гандлю перанесліся на *даляр*. Зьявілася новая прафэсія валютнага мянялы ці валютчыка.

Паколькі ў апошнія гады стагодзьдзя *даляры* ходзяць паміж грамадзянамі і ў эканоміцы толькі пад прылаўкам, само слова стала таксама як бы невымаўляльным: яго раець не гаварыць праз тэлефон ці на базары. Быў выпадак, калі адну з гандлярак стадыёну „Дынама“ цалкам распранулі міліцыянты — каб знайсці ў яе забароненыя *даляры*. Таму гэтае слова набыло шмат сынонімаў — зялёныя, баксы, умоўныя адзінкі.

Даміно

Сяржук Сокалаў-Воюш

Даміно. Гульня. Найбольш папулярная ў гарадзкіх дварах, у заводзкіх бытоўках. Можна гуляць на два канцы, а можна і на чатыры. Той, хто прайграў, — казёл. Той, хто выйграў, мусіў бы быць даміно, але... Гэткае азначэньне ў нас не прыжылося...

Слова „*даміно*“ паходзіць ад лацінскага выразу „*benedicamus Domino*“, „славім Пана“ з каталіцкай літургіі. Словам „*даміно*“ спачатку называлі накідку з капюшонам, якія насілі ўзімку ксяндзы. Па іх колеры сталі называць костачкі для гульні.

У нас *дамінавалі* партыя, ідэалёгія, КГБ, генэральныя сакратары... Леанід Брэжнеў любіў *даміно*. Ён забіваў „казла“ разам са сваімі ахоўнікамі. Як

бы ні скончылася гульня, ён заставаўся між імі панам, вечным *даміно*. А вось у дварах і бытоўках былі толькі казлы і тыя, хто выйграў.

Даस्ताць

Антаніна Хатэнка

Усе людзі ад прыроды гульцы. Дый жыцьцё падобнае да вялікай заўзятай гульні. Ці хто каго, ці хто з кім.

Чалавеку малому й сталаму трэба цацка, якую ён будзе даглядаць, якую ён будзе выхваляцца. А дзе й сваю недасканаласьць цацкаю прыкрые — ці то аўтамабілем, ці то шыкоўнай кватэраю, ці футрам. Маўляў, вось маю, дасягнуў, ня горшы за ўсіх вас.

Але бываюць гэткае часы й гэткае краіны, калі цацку для жыцьцёвае гульні прыдбаць заскладана.

Памятаю, які дзясятка гадоў таму ці ня ўсе мы апантана гуляліся ў драматычную гульню пад назваю „*даस्ताць*“.

У аднаго тут роля дабрадзея, які нешта *дастае*, у іншага — прашэньніка. Потым ролямі мяняюцца. І *дастаецца* ўсё, што душа сьніць — машыны, дываны, лекі, хаты, пасады, кнігі, сукенкі, мэбля, посуд.

Гульня закручвае, захапляе, робіцца падобнай да хованак.

Зьялася цяпер ушчэнт гульня, а лёгкае слоўца „*даस्ताць*“ зьмяніла акрасу. Цяпер мы скрыўджана адмахваемся адно ад другога: „Адчапіся! Не *дастай!*“. Цяпер мы абураемся: „Ну й *даставучы* ж ты!“ А самыя дасьціпныя абразьліва кпяць: „Ня будзь *Дастаеўскім!*“.

Жытка нашая вымучыла, *дастала*.

Дах

Даніл Альпяровіч

Слова гэтае беларусы прыдбалі, кажуць, у Польшчы, а палякі, у сваю чаргу, завезьлі яго безь ніякіх зьмен зь Нямецчыны. *Дах* і па-нямецку, і па-польску гучыць аднолькава: „*Dach, dach*“. І калі тым жа шляхам, з Захаду на Ўсход, праехаць сёньня нават на пырхаючай „Ладзе“ і пачаць вандроўку ад яснай, чыстай, скрозь чарапічнай чырвані шатровых, мансардавых альбо ярусных *дахаў* нямецкай Баварыі, то далей фарбы *дахаў* нібыта згаснуць — значыць, вы ўжо недзе ў былой ГДР. А калі пераедзеце цераз Одэр, у Польшчы вам кінуцца ў вочы двухсхільныя *дахі* з прыгчолкамі, ці больш звычайныя — двухспадавыя, але ўсё болей крытыя гонтай, дранкай ці яўна ваўкавыскім шыфэрам альбо ацынкаванай бляхай, прыдбанымі шчэ ў савецкія часы па мізэрным савецкім кошце, прыдбанымі „по блату“ не без дапамогі сваіх беларускіх сваякоў пасля ўдалага гандлю чым-небудзь дэфіцытным недзе на гарадзенскай барахолцы.

Чым бліжэй да Беластоку, тым часьцей будзе трапляцца будыніна, крытая чаротам альбо саломай. Такія пакрыцьці не назавеш „*дахам*“, гэткае называюць страхом.

Але сёньня гаворка не пра іх. А пра *дах*.

Беларускі *дах* ведамы чытачу ня горш, чым мне. Ад Буга пачынаецца